

Världens fest – i Sverige

Mika & Manne och uttåget ur Egypten (judisk påsk)

AV-nummer: 11223tv4

Den judiska påsken – Pesach – infaller samtidigt som den kristna påsken. Pesach firas till minne av judarnas uttåg ur Egypten och befrielsen från slaveriet. I programmet får vi följa syskonen Mika, 14 år och Manne 12 år. En stor hobby för dem utanför skolan är boxning och programmet börjar i träningslokalen. Bröderna berättar sedan hur de firar den judiska påsken samtidigt som kameran följer både förberedelserna inför Pesach och själva firandet. Innan Pesach måste det storstädas. Det får inte finnas mat som innehåller något av de fem sädesslagen i huset. Inte heller saker som varit i kontakt med något som har jäst, som till exempel skärbrädan. Familjen byter bestick och tallrikar. Sedan visas bland annat "sedermåltiden" i hemmet där den stora familjen samlas.

Tidkod Programinslag

- 00.00 Vinjett. Animerade kameler.
- 00.40 På boxningsträningen. Syskonen Manne och Mika presenterar sig. Tränar tillsammans.
- 01.40 Mat och fest varvat med bilder på pojkarna i en soffa. "Pesach firar vi till minne av uttåget ur Egypten."
- 01.55 Pojkarna berättar att man städar innan Pesach. En dag städar man köket och sedan håller man på i tre veckor innan högtiden och städar resten av huset. Det är det jobbigaste. Man byter till exempel ut bestick och tallrikar och man får inte ha saker med jäst i sig hemma.
- 02.35 Vi får se när bröderna städar köket och resten av huset tillsammans med mamma och pappa.
- 03.45 En av pojkarna visar vad man inte får ha hemma på Pesach eftersom det innehåller något av de fem sädesslagen - till exempel chips och cornflakes. Annat får man inte ha därför att det har varit i kontakt med något som har jäst - till exempel skärbrädan som varit i kontakt med bröd.
- 04.10 Efter att det städats klart skär mamma ut ett antal brödbitar som pojkarna gömmer runtom i huset. Pappan ska sedan hitta och bränna dem.
- 04.45 Pappa läser en bön för familjen och tänds ett ljus. Det är mörkt inne och pappa går runt med ljuset och letar. En av pojkarna berättar samtidigt om de judiska slavarnas befrielse från Egyptierna för ungefär 3700 år sedan.
- 06.25 Pappa och pojkarna går ut och bränner brödet i en burk. Pappa läser en bön.
- 07.00 Inte en smula kvar i huset. Mamma tänds ljus och ber. De pussas och önskar varandra (ungefärligt översatt): lycklig Pesach.
- 07.30 Bilder på pojkarna i soffan varvat med bild på pappa som ber och lägger händerna på barnens huvuden. Mika och Manne berättar att Pesachkvällen ska få barnen att bli bra judar och intresserade av judendom. "Det är liksom en pedagogisk sed." Den viktigaste delen är att berätta om uttåget ur Egypten.
- 07.55 Flera barn sitter vid ett långbord och en kvinna läser högt ur en bok.
- 08.25 Alla tvättar händerna med vatten ur silverkanna och läser en välsignelse innan det äts bröd.
- 09.00 Vid matbordet. Pappa läser bön och bryter ett bröd som han delar ut i bitar. Sedan reser han sig och går och gömmer en stor brödbit bakom datorn.
- 09.50 Vid matbordet skickas en tallrik runt bordet. På den finns mat som symboliserar olika saker. Pojkarna berättar vad maten symboliserar.
- 11.10 "Det är så mycket att prata om innan man äter, så man äter runt tiotiden". Tallrikar, mat och dryck dukas fram. De har stressat mycket innan, så Pesachmåltiden; "det är årets bästa mat".
- 12.25 Pojkarna berättar från soffan att man letar efter brödet efter "sedermåltiden" för att hålla barnen uppe. Barnen letar och en av pojkarna hittar brödet.
- 13.25 Gemenskapen är viktig vid Pesach. Alla sjunger tillsammans. Barnen ser trötta ut.
- 13.55 Bild utifrån huset – festen är slut.

Världens fest – i Sverige

Pesach – faktabakgrund

Vad är Pesach?

Den judiska påsken kallas Pesach och firas till minne av israelernas uttåg ur Egypten. Festen har firats i över 3000 år. Under de sju dagarna som festen pågår äts ingen syrad eller jäst mat. Det betyder att man inte kan äta vanligt bröd, utan istället får äta osyrat bröd som kallas för matzah. Helgen brukar även kallas "det osyrade brödets högtid".

När firas Pesach?

Pesach infaller samtidigt som den kristna påsken. Det exakta datumet är 15-22 Nisan. Nisan är det judiska årets första månad. Pesach firas i sju dagar.

Varför firas Pesach?

I Moseböckerna berättas det om att Israels folk i många år tvingades leva som slavar i Egypten. När Moses var 80 år gav Gud honom uppdraget att föra ut Israels folk ur Egypten. Men när Moses framförde Guds befallning vägrade Farao att lyda, för han trodde inte på israelernas gud. Moses varnade honom och sa att Gud skulle straffa honom och hans folk, men Farao fortsatte att vägra. Gud lät då flera olyckor drabba Egyptens folk.

Vatten blev blod

Först förvandlades allt vatten i Egypten till blod. Nilens fiskar dog och djuren och många människor dog av törst. Man grävde djupt ner i marken för att finna vatten, men fann inget. Under en veckas tid led hela Egypten av törst. Men Farao vägrade att släppa Israels folk.

Paddor

Då kom nästa straff: paddor. Paddorna kom i stora flockar och täckte hela landet. De fanns på fälten, i skogarna, i husen och i sängarna. Paddorna fanns överallt. Nu blev Farao rädd. Han sa till Moses: *"Be till Herren att han tar bort paddorna från mig och mitt folk, så skall jag släppa folket, så att de kan offra åt Herren"* (2 Mos, 8:8) Men när paddorna försvunnit vägrade Farao ändå att släppa Israels folk.

Mygg

Tredje plågan som drabbade Egypten var myggen. De kom i enorma svärmar och satte sig på människor och djur och plågade dem svårt. Men Farao vägrade att släppa Israels folk.

Flugor

Nästa plåga blev flugor. Flugorna förstörde allt som kom i deras väg, men det hjälpte inte. Farao vägrade att släppa Israels folk.

Pest

Då straffade Gud Egyptens folk genom att låta boskap som hästar, åsnor, kameler och får dö av pest. Men Farao vägrade fortfarande.

Sot

Då sa Gud till Moses att fylla händerna med sot och kasta upp det mot himlen. När han gjorde det spreds över hela Egypten ett damm som orsakade svåra svullnader och blåsor, på både människor och djur. Men Farao vägrade fortfarande.

Världens fest – i Sverige

Hagel

Då sände Gud hagel över Egypten. Haglet slog med kraft ner alla grödor. Träden föll till marken, och alla som träffades av det dog omedelbart. Men Farao ändrade sig inte.

Gräshoppor

Då reste Moses armen mot himlen och östanvinden förde med sig svärmar av gräshoppor. De var så många att de täckte marken, och de åt upp allt som växte. Inte en växt fanns kvar i hela Egypten efter deras framfart. Då veknade Farao och bad Moses ta bort gräshopporna. Han gjorde så, men när de var borta ändrade sig Farao igen, och Israels folk var fortfarande fångar i Egypten.

Mörker

Så kom det nionde straffet och det var mörker. Ett mörker som var så tjockt att man kunde ta på det sänkte sig över landet. Ingen kunde se någonting och det varade i tre dagar. Men inte heller detta var tillräckligt för att Farao skulle ge med sig.

Tionde och sista plågan

Då sa Gud till Moses: *"Ännu en plåga skall jag låta komma över Farao och över Egypten. Sedan skall han släppa er härifrån. Ja, han skall till och med driva er ut härifrån, när han släpper ut er."* (2 Mos, 11:1)

Natten mellan den fjortonde och femtonde i månaden Nisan beordrade Gud Israels folk att slakta ett lamm och sedan stryka lammets blod på dörrarna till sina hus. På så sätt skulle Gud veta vilka hushåll som var israeliska och därför skulle slippa undan plågan. I alla andra hus skulle alla förstfödda barn och djur i Egypten dödas.

Slutligen var Farao besegrad och Israels folk kunde lämna Egypten. Det var omkring tre miljoner människor som gav sig av genom Sinai öken till Israel där de firade sin första Pesach. Men när de vandrat i tre dagar och nått fram till Röda havet, hade Farao börjat tvivla på att han gjort rätt när han lät dem lämna Egypten. Därför sände han sin armé efter dem.

Israelerna hade ingenstans att ta vägen. Gick de framåt skulle de dränkas i havet, gick de tillbaka skulle de bli dödade av egyptierna. Men Moses tog sin vandringsstav och sträckte ut den över havet, och havet delades mitt itu, så att en väg låg torr för israelerna att gå på. När de kommit över på andra sidan fylldes vägen med vatten igen, och de egyptiska soldaterna, som följt efter, drunknade. Den ende som skonades var Farao, som bara kunde se på när hela hans armé gick under.

Pesach betyder just "gå förbi" och syftar på när dödsängeln gick förbi de hus vars dörrposter var målade med blodet från ett slaktat lamm. Ordet påsk kommer av Pesach.

Hur firas Pesach?

Innan man kan fira Pesach måste man städa huset noggrant. Det är viktigt att få bort allt jäst bröd. Hemmet måste renas från chamets (syrt bröd eller andra produkter av säd som jäst). Det betyder att till exempel cornflakes och chips måste tas bort. Även köksredskap som till exempel porslin, skärbrädor, grytor och knivar som varit i kontakt med jäst mat byts ut mot andra redskap under Pesach.

Kvällen före Pesach kontrollerar man lägenheten en sista gång så att det inte finns några brödsulor kvar. Eftersom huset är så välstädat är det sällan man hittar något, så istället brukar man därför lägga ut några bitar av bröd som pappan i familjen letar efter. När brödsulorna samlats in läggs de i en ask tills nästa morgon då allt bränns upp.

Enligt traditionen ska alla förstfödda söner fasta dagen före Pesach. Detta gör man som tack för att Gud skyddade dem mot den tionde plågan som drabbade Egypten, alltså att alla förstfödda skulle dödas. I boken Haggada finns bland annat berättelser, citat, böner och sånger om den judiska påsken. I boken beskrivs också den ritual (sederordning) som följs när man firar Pesach. Den rituella måltiden börjar med att deltagarna lovprisar och tackar Gud för att han valt ut det judiska folket och gjort det till sitt folk. Föräldrarna välsignar sina barn.

Världens fest – i Sverige

Förutom det osyrade brödet (matza), som äts som ett minne från slaveriet i Egypten då judarna lämnad sina hem så hastigt att brödet inte hann jäsa, finns det ett speciellt fat (sederfat) med mat som påminner om judarnas tid som slavar och om uttåget ur Egypten. De olika symbolerna ska få deltagarna att leva sig in i berättelsen. På Mikas och Mannes sederfat finns följande saker:

Charoset – En blandning av äpplen, nötter och vin. Det är symbol för den lera som judarna använde som murbruk när de jobbade som slavar.

Ett stekt kycklingben – Kycklingbenet äts inte utan symboliserar de lamm som slaktades den sista natten i Egypten.

Ägg med sotat skal – Symboliserar livet (äts inte heller).

Persilja och saltvatten – Den gröna örten persilja står för att våren har kommit och att man får fira Pesach. Innan man äter persiljan doppar man den i saltvattnet, som symboliserar de tårar som fälldes under slaveriet i Egypten.

Pepparrot – Den bittra pepparrot symboliserar det lidande som judarna fick utstå som slavar.

När man följt hela ritualen och ätit av de olika sakerna på sederfatet, läst den berättelsen om uttåget ur Egypten och om hur man firade Pesach första gången är det dags för festmiddag. Här finns det inga regler som styr vad som ska ätas men ofta är det bland annat soppa, fisk, kyckling och kalkon.

När festmåltiden är avslutad är det dags för barnen att leta efter Afikoman. Afikoman är den sista biten matzah (osyrat bröd) som gömmts av de vuxna någonstans i huset.

Frågor att diskutera efter programmet

- Vad tycker du är det bästa med högtiden? Varför?
- Finns det delar av högtiden som du känner igen från någon annan högtid? Vad då?
- Vad tycker du verkar vara den viktigaste delen av högtiden?
- Finns det delar av högtiden som är svåra att förstå? Vilka?
- Varför är högtiden viktig?
- Under högtiden förkommer en hel del symboler? Varför tror du att det är så? Vilka kommer du ihåg?
- Skulle du vilja vara med och fira den här högtiden? Varför? Varför inte?
- Om du skulle skapa en egen högtid – hur skulle den se ut och varför?